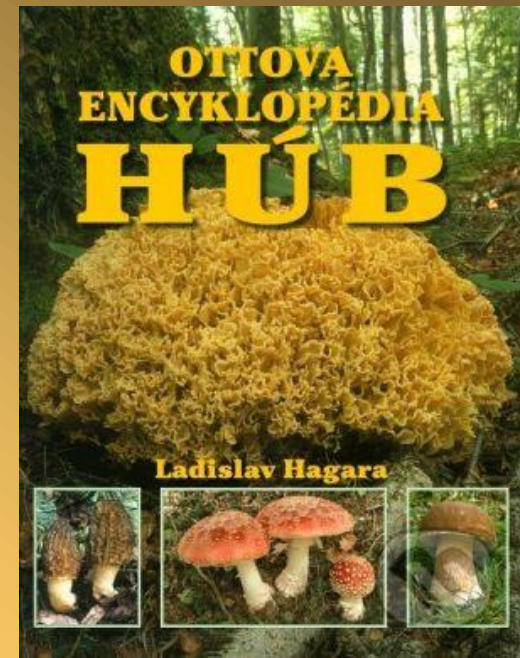

URČOVANIE HÚB NA ZÁKLADE MAKROZNAKOV

Huby s plodnicami

Klikni na obrázok!

čirovnica májová	<p>Pri overení správnosti riešenia maj nastavený obrázok č. 1!</p>	muchotrávka červená
hodvábnica veľká		kuriatko jedlé
plávka zelenkastá		pečiarka ovčia
muchotrávka červenkastá		muchotrávka tigrovaná
smrčok vysoký		rydzik pravý
hrib satanský		rydzik kravský
bedľa vysoká		kozák osíkový
vatovec obrovský		hrib dubový
muchotrávka zelená		kozák brezový
maslík obyčajný		póvbavnica fialová

Prirad čísla k názvu huby ©

POMÔCKY K ZBERU A URČOVANIU HÚB A ZÁSADY ICH ZBERU

PINZETA

LUPA (10-KRÁT)

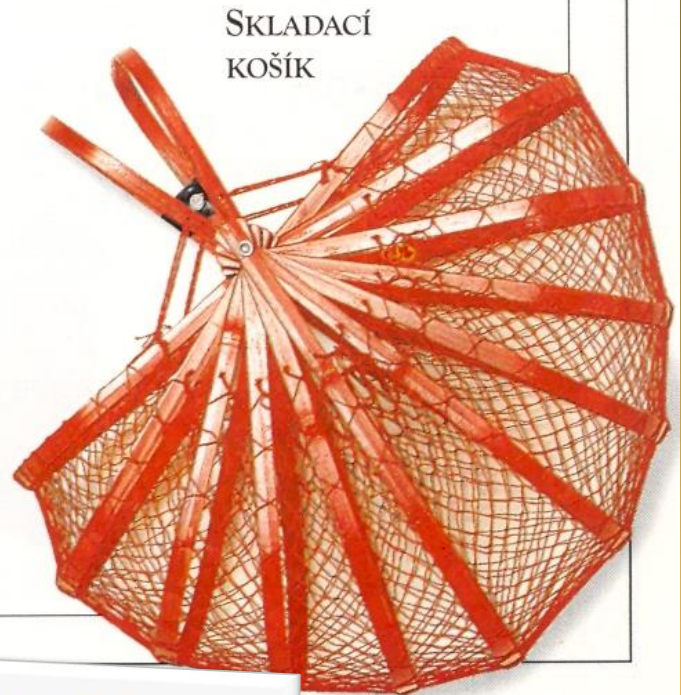
ZATVÁRACÍ NOŽÍK

POZNÁMKOVÝ ZOŠIT

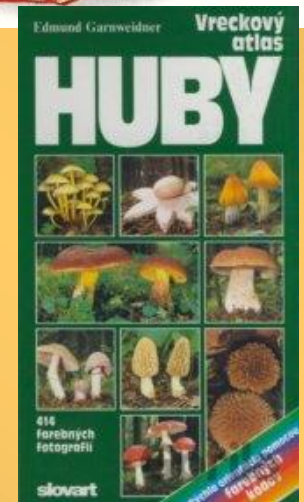
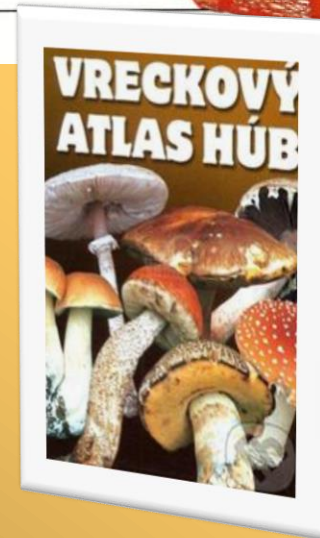

FOTOAPARÁT

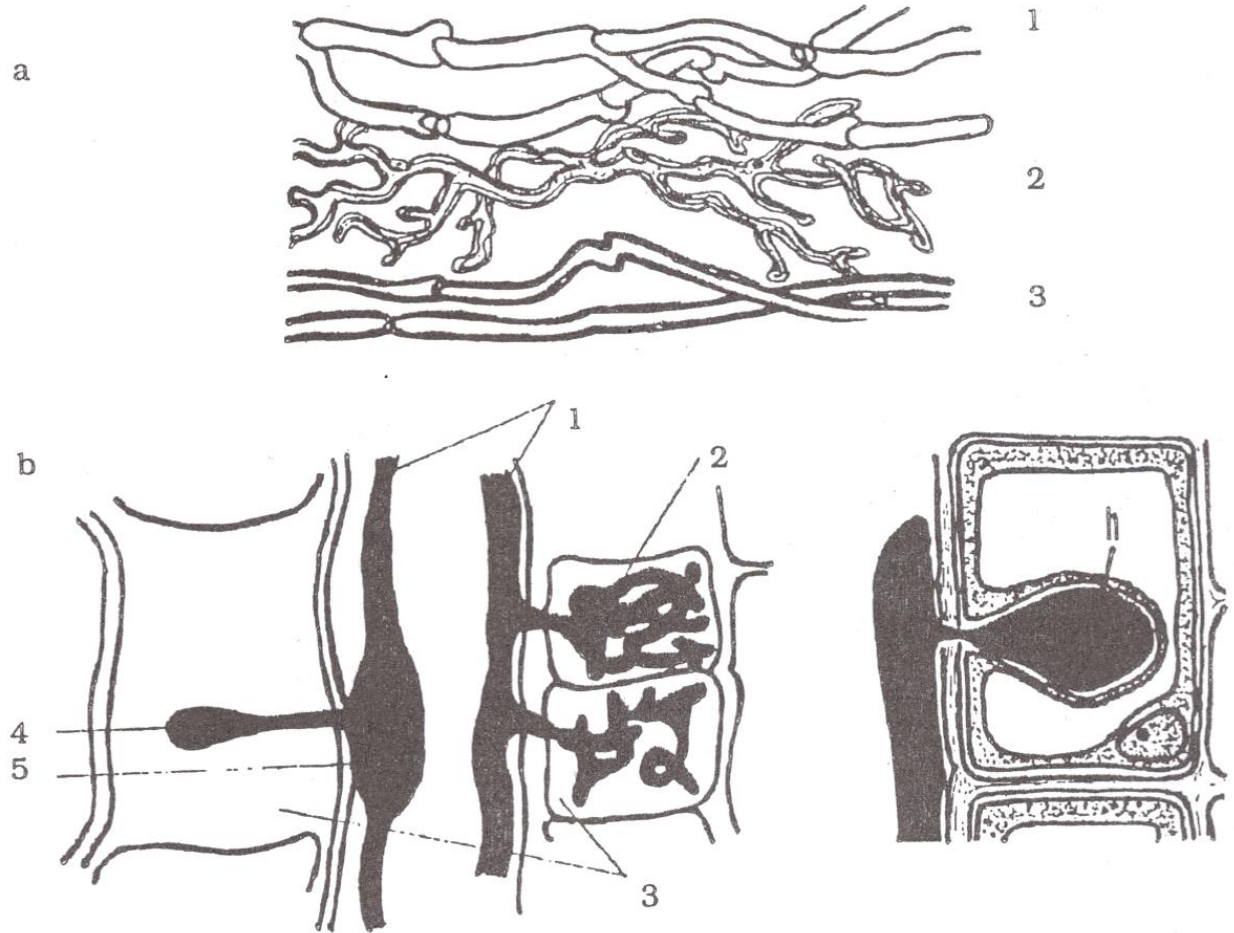

SKLADACÍ KOŠÍK

- Zbierame len tie huby, ktoré **poznáme!**
- Mal by nám ich skontrolovať **skúsený hubár.**
- Nikdy nezbierame do igelitových vrecúšok alebo tašiek! Používame vzdušné **košíky.**
- Plodnice húb **neodrezávame**, ale ich **vyťahujeme** až potom očistíme.
- Po návrate domov plodnice **čo najskôr** spracujeme .
- Huby môžeme konzervovať : sušením, zavarením, mrazením .

VNÚTORNÁ STAVBA PLODNICE HÚB

Obr. 46. Typy hýf (vlákien) v plodnici (obr. a) – (upravené podľa Semerdžieva, Veselského, 1986).

1 – generatívne,

2 – ligatívne,

3 – skeletové

Modifikácia hýfy u patogénnych húb (obr. b) – (upravené podľa Klána, 1989).

1. hýfa,

2. haustórium (h),

3. rastlinná bunka,

4. appressorium (prísavka),

5. prieniková (penetračná) hýfa.

PLODNICA

PODHUBIE

Podhubie podpňovky

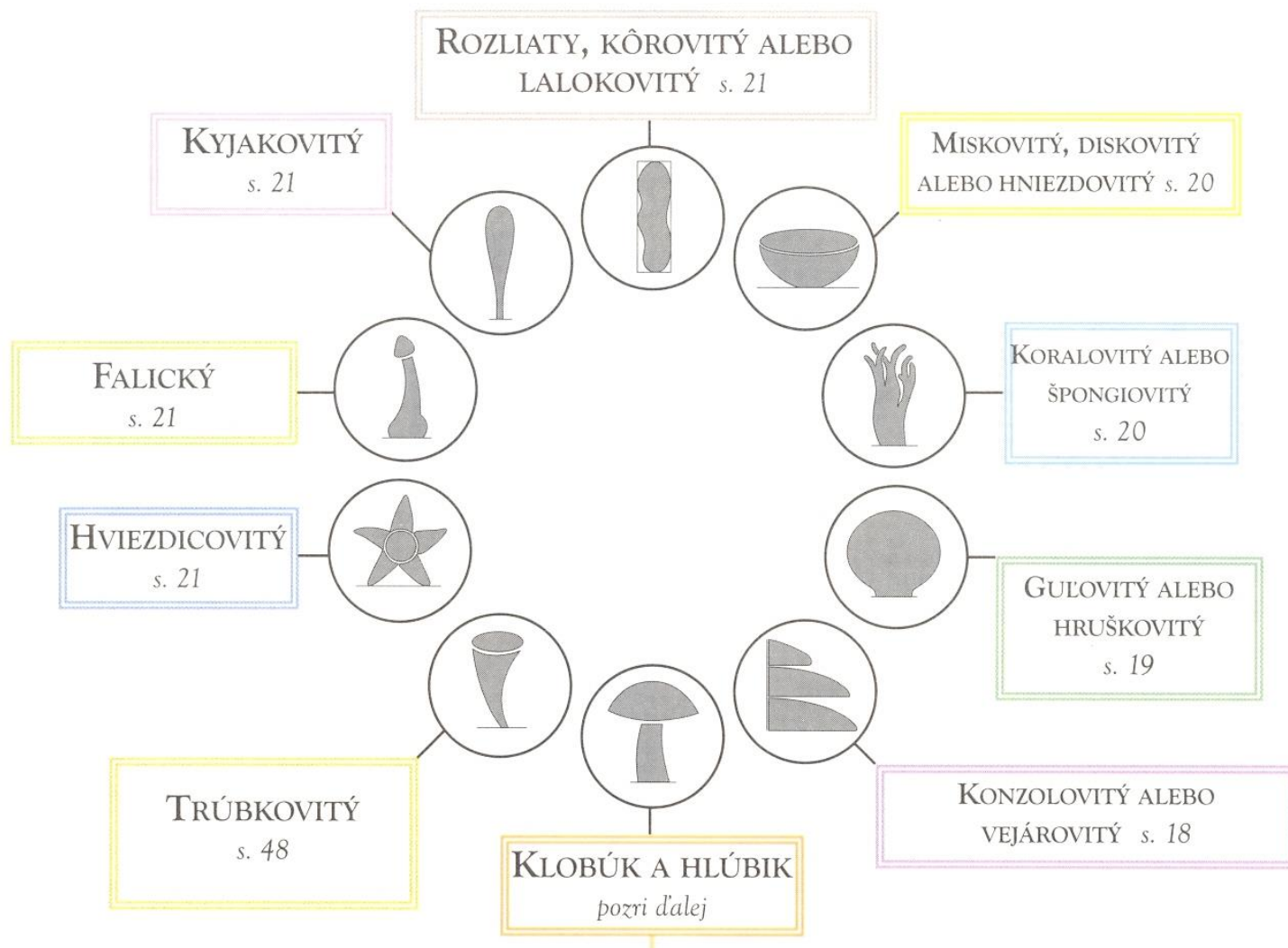

Peniazovka bledá (*Gymnopus aquosus*)

TVARY PLODNÍC

AKÝ MÁ TVAR?

Iné tvary: lastúrovitý, hľuzovitý, kruhovitý, vankúšovitý, prútovitý, mozgovito – lalokovitý.

GULOVITÝ

Hyménium sa často utvára vnútri plodnice, výtrusy sa rozptyľujú pasívne

MISKOVITÝ

Hyménium pokrýva vnútornú alebo hornú stranu misky, výtrusy sa uvoľňujú tlakom

HNIEZDOVITÝ

„Vajička“ s vnútorným hyménium sa vyplachujú dažďom

LALOČNATÝ

Hyménium je na povrchu lalokov, výtrusy sa uvoľňujú aktívne

KONZOLOVITÝ

Hyménium je pozdĺž rúrok na spodnej strane konzoly, výtrusy sa uvoľňujú aktívne

KOŽOVITÝ/KÔROVITÝ

Hyménium pokrýva väčšinu povrchu, výtrusy sa uvoľňujú aktívne

KORALOVITÝ

Hyménium pokrýva väčšinu povrchu, výtrusy sa uvoľňujú aktívne

KYJAKOVITÝ

Hyménium pokrýva povrch alebo je akoby v zanorených flaštičkách, nazývaných peritécii; uvoľňujú sa aktívne

TRÚBKOVITÝ/LIEVIKOVITÝ

Hyménium je na hladkej až zvrásnenej bledosivej vonkajšej strane, výtrusy sa uvoľňujú aktívne

PALIČKOVITÝ/HRUŠKOVITÝ

Hyménium sa formuje vnútri uzavretej štruktúry, výtrusy sa rozširujú pasívne

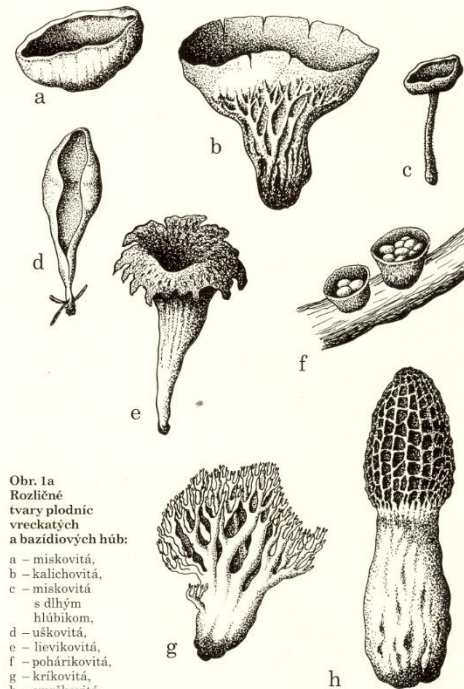
FALICKÝ

Hyménium je vo vajčkovitej štruktúre, slizkú masu výtrusov roznášajú muchy

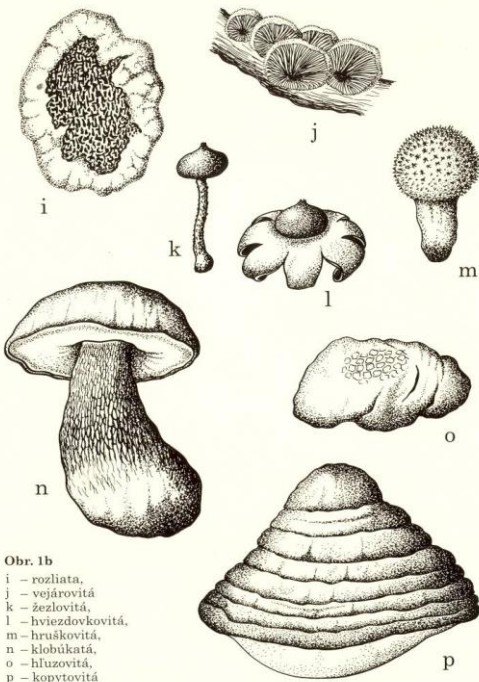
HVIEZDICOVITÝ

Hyménium sa utvára v uzavretých štruktúrach, výtrusy sa šíria pasívne

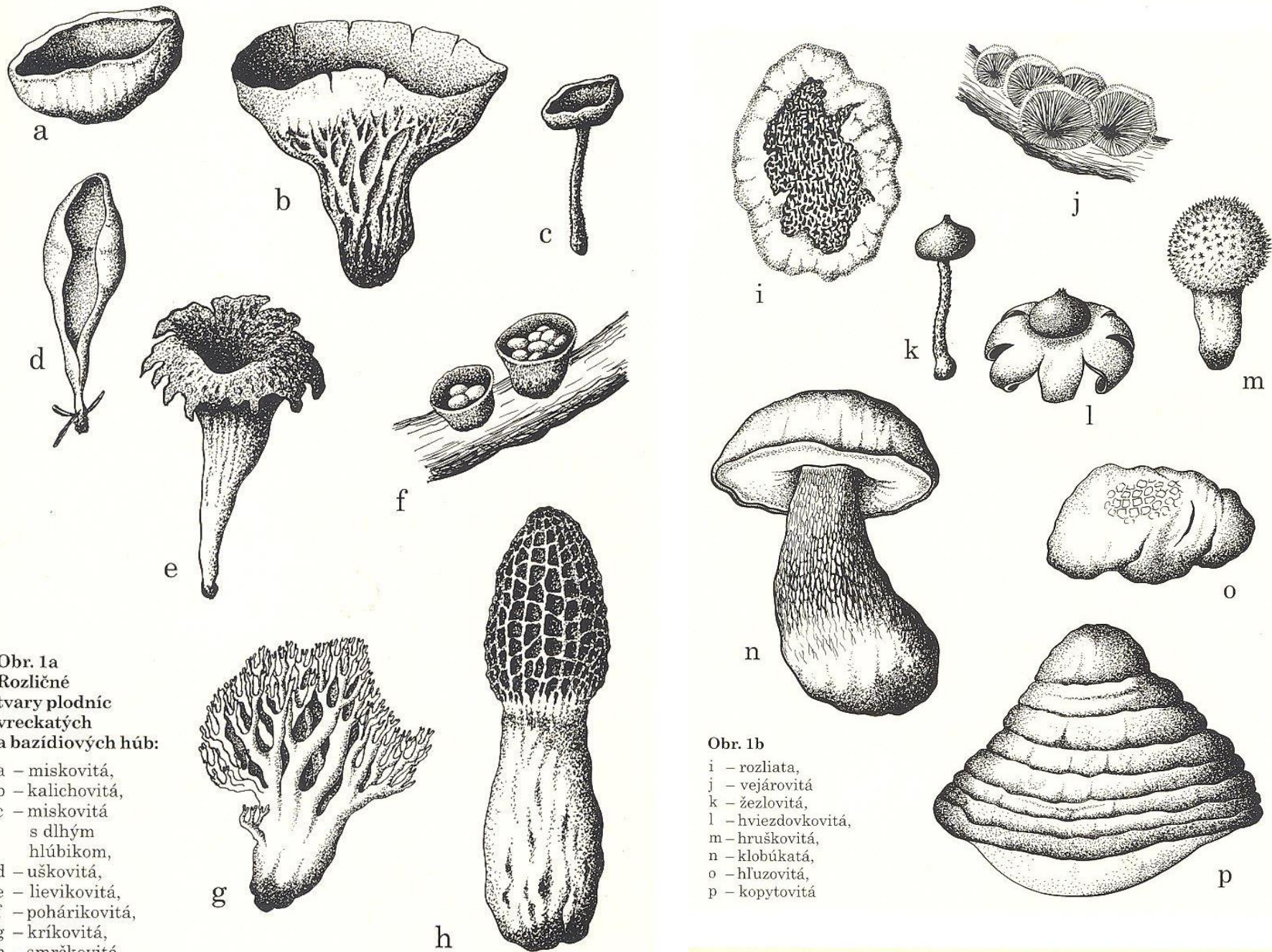
Obr. 1a
Rozličné tvary plodníc vreckatých a bazídiových húb:

a – miskovitá,
b – kalichovitá,
c – miskovitá s dlhým hlúbikom,
d – uškovitá,
e – lievikovitá,
f – pohárikovitá,
g – kríkovitá,
h – smrekovitá

Obr. 1b

i – rozliata,
j – vejárovitá
k – žezlovitá,
l – hviezdovkovitá,
m – hrúškovitá,
n – klobúkatá,
o – hluzovitá,
p – kopytovitá

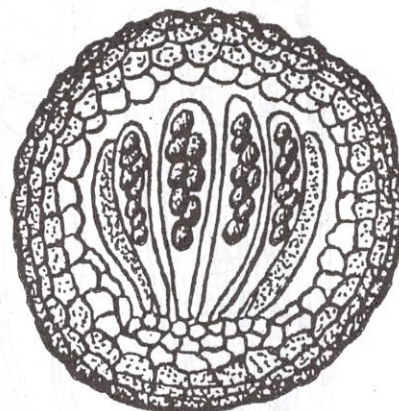
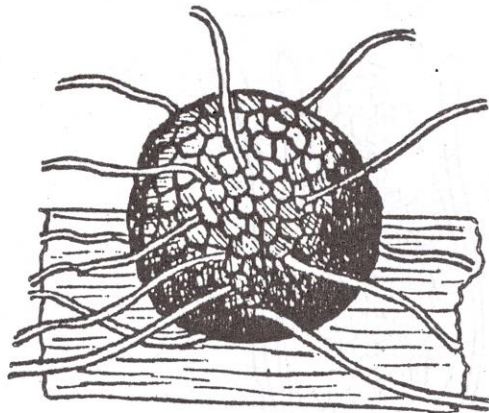
Obr. 1a
Rozličné
tvary plodníc
vreckatých
a bazídiových húb:

- a – miskovitá,
- b – kalichovitá,
- c – miskovitá
s dlhým
hlúbikom,
- d – uškovitá,
- e – lievikovitá,
- f – pohárikovitá,
- g – krikovitá,
- h – smrčovitá

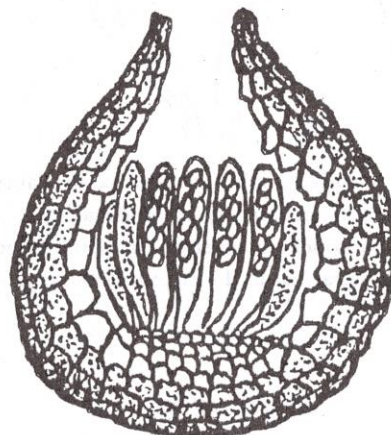
Obr. 1b

- i – rozliata,
- j – vejárovitá
- k – žezlovitá,
- l – hviezdovkovitá,
- m – hruškovitá,
- n – klobúkatá,
- o – hluzovitá,
- p – kopytovitá

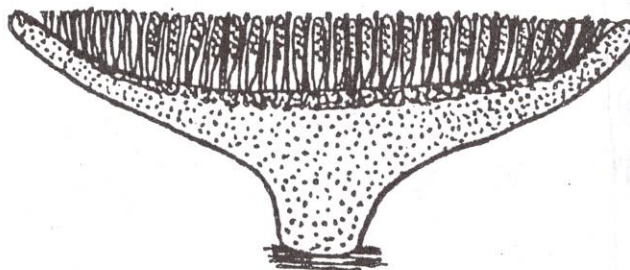
a

b

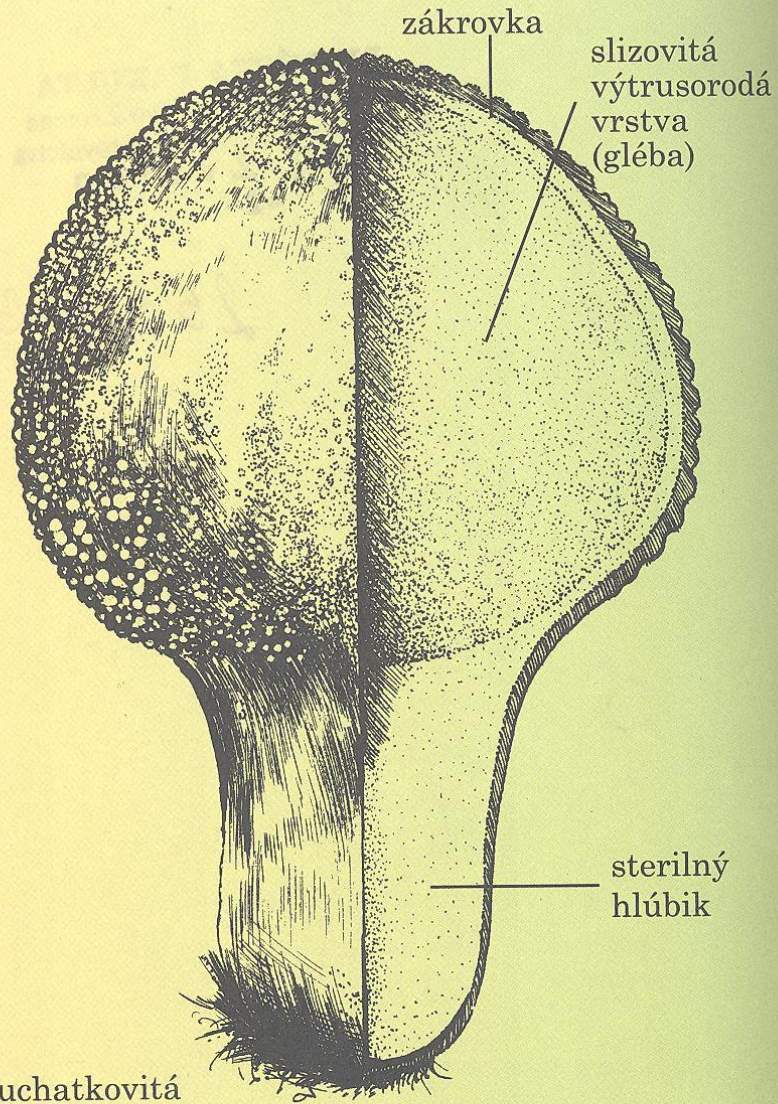

c

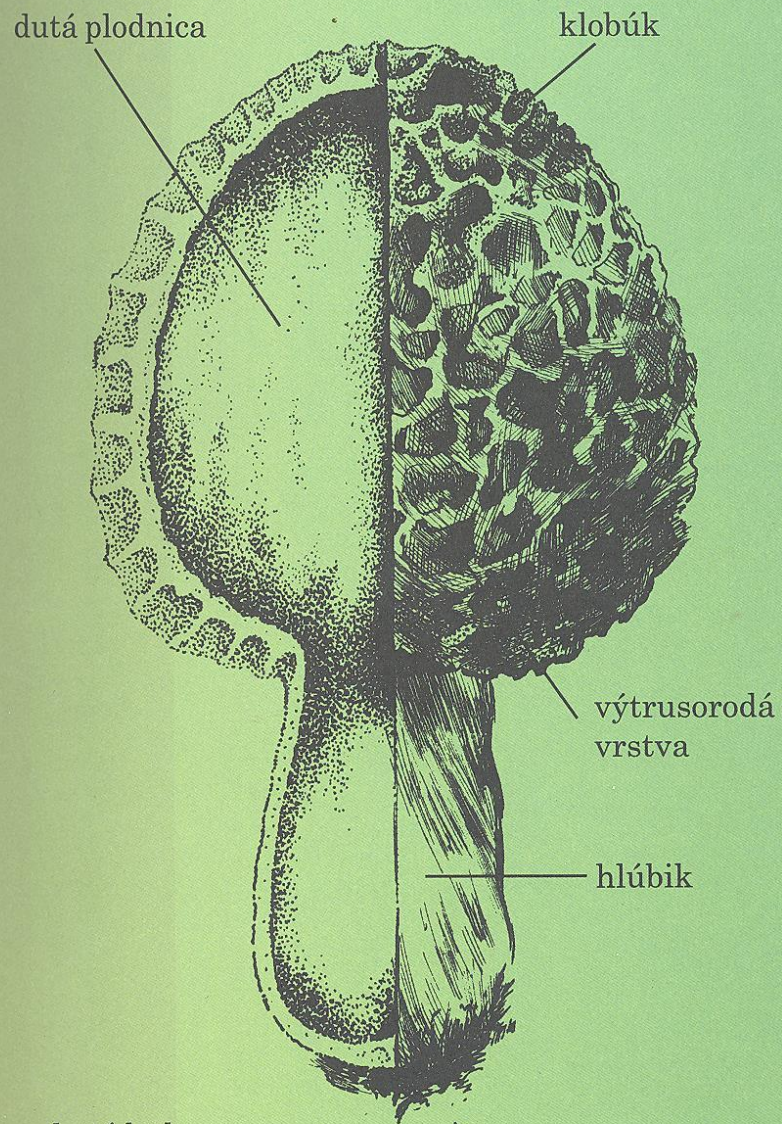

Obr. 38. Základné typy plodníčiek vreckatých húb (upravené podľa Prihodu, 1955).
a - kleistotécium, b - peritécium, c - apotécium.

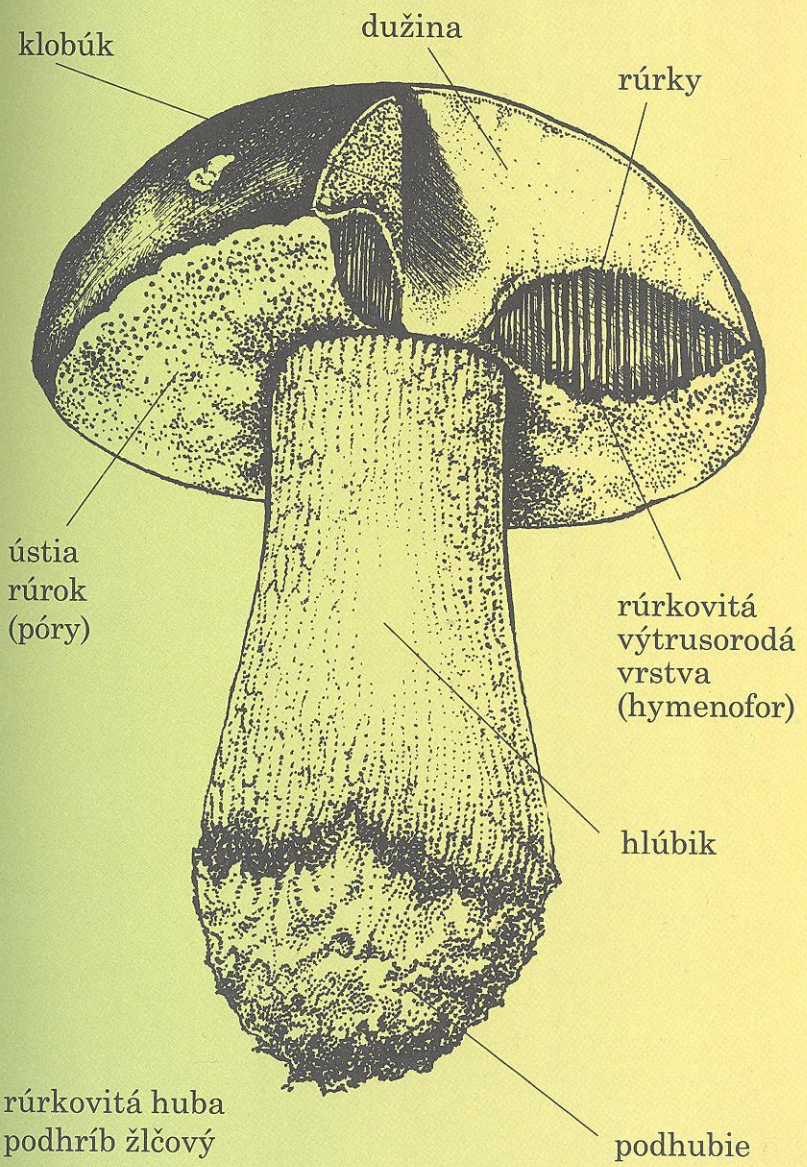

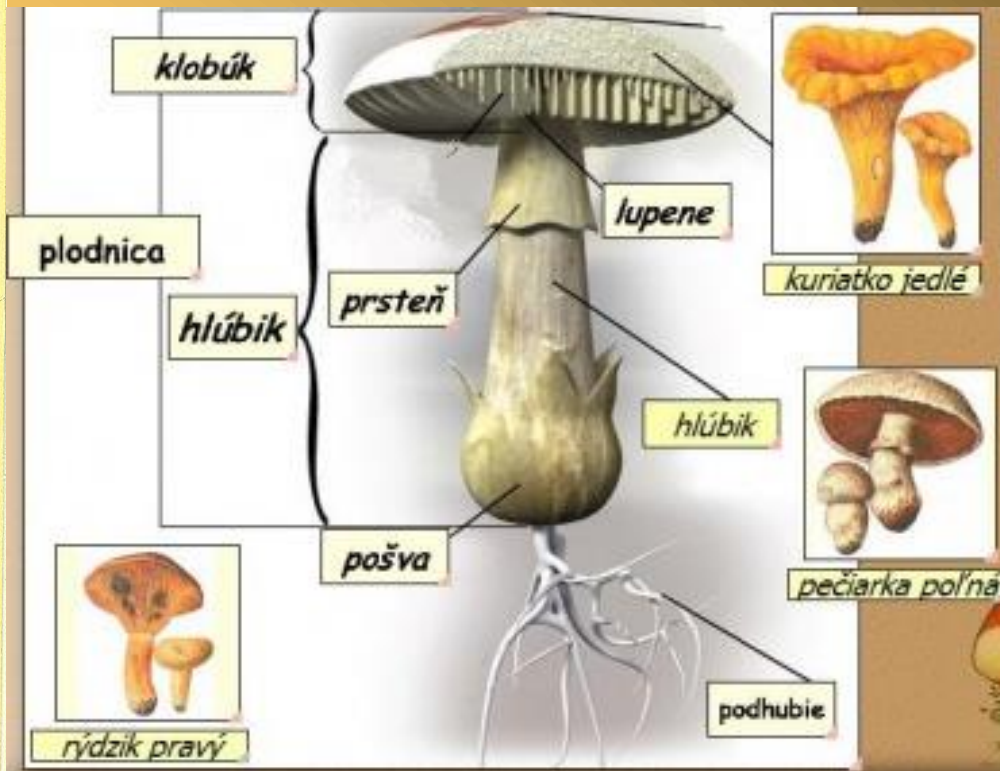
brchatkovitá
huba
prášnica
bradavičnatá

vreckatá huba
smrček jedlý

rúrkovitá huba podhríb žltový

Lupeňovitá huba

Rastové formy

Mnohé huby vyrastajú vo veľmi charakteristických útvaroch.

Tu sú najčastejšie z nich:

zrastajúce

v trsoch

spoločne

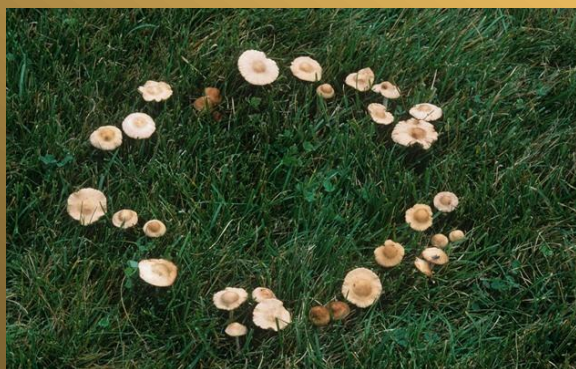

v radoch

škridlicovito

v kruhoch

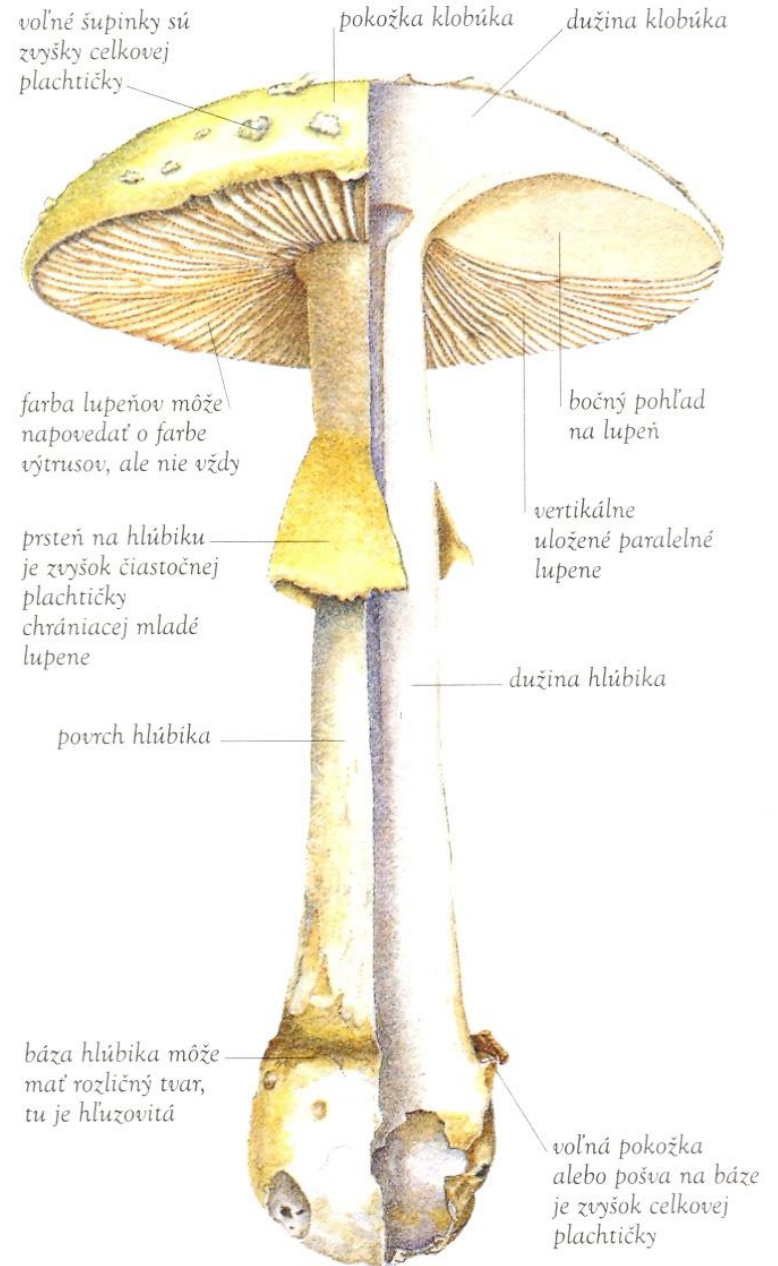
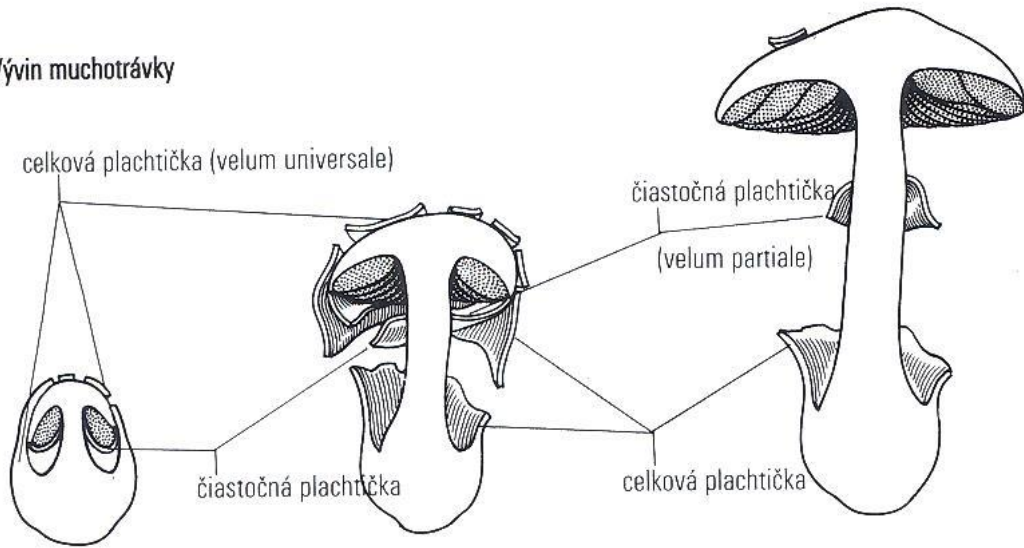

Čarovné kruhy:

- tanečnice (*Marasmius*)
- strmuľky (*Clitocybe*)
- čírovnice (*Calocybe*)
- čírovky (*Tricholoma*)
- strapačky (*Ramaria*)

PLACHTIČKY A VÝVOJ LUPEŇOVITEJ PLODNICE

Vývin muchotrávky

LUPENATÁ HUBA

TVARY KLOBÚKA

TVARY KLOBÚKOV

Klobúk dvíhajúci sa na hlúbiku je často prvým znakom, ktorý upúta vašu pozornosť. Pri klobúkoch sa zaznamenávajú štyri základné znaky: farba, tvar, výzor povrchu a jeho textúra – či je suchý, lepkavý, slizký alebo čosi medzi tým.

KLENUTÝ
Tvar klobúka medzi plochým a poglobulovitým

KUŽELOVITÝ
Klobúk sa zužuje ku stredovej bodu a má preto vysoký tvar

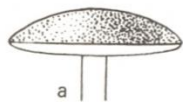
LIEVIKOVITÝ
Stred klobúka je hlboko vtlačený

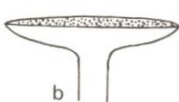
S HRBOLOM
Stred klobúka je vyvýšený

LALOKOVITÝ
Mozgovitý alebo plástovitý

a

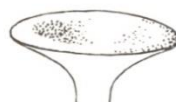
b

c

d

e

f

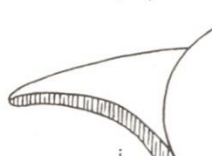
g

h

i

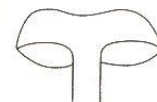
j

4. Rozličné tvary klobúka:

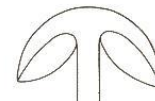
a – nízko klenutý; b – plochý; c – klenutý s tupým hrboľom; d – klenutý s ostrým hrboľom; e – plochý a v strede vtlačený;

f – lieviovitý; g – kužellovitý; h – zvoncovitý a lúčovito ryhovaný; i – na priereze konzolovitý; j – na priereze polorozliaty

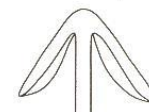
TVARY KLOBÚKOV RÚRKOVITÝCH A LUPEŇOVITÝCH HÚB

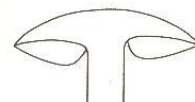
vankúškovito
zaoblený

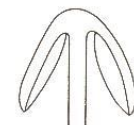
polguloovitý

kužellovitý

klenutý

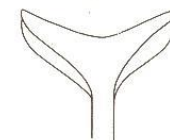
zvoncovitý

plochý
s hrboľom

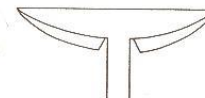
vajcovitý

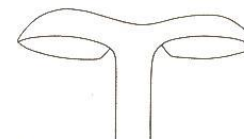
lieviovitý

prehĺbený

plochý

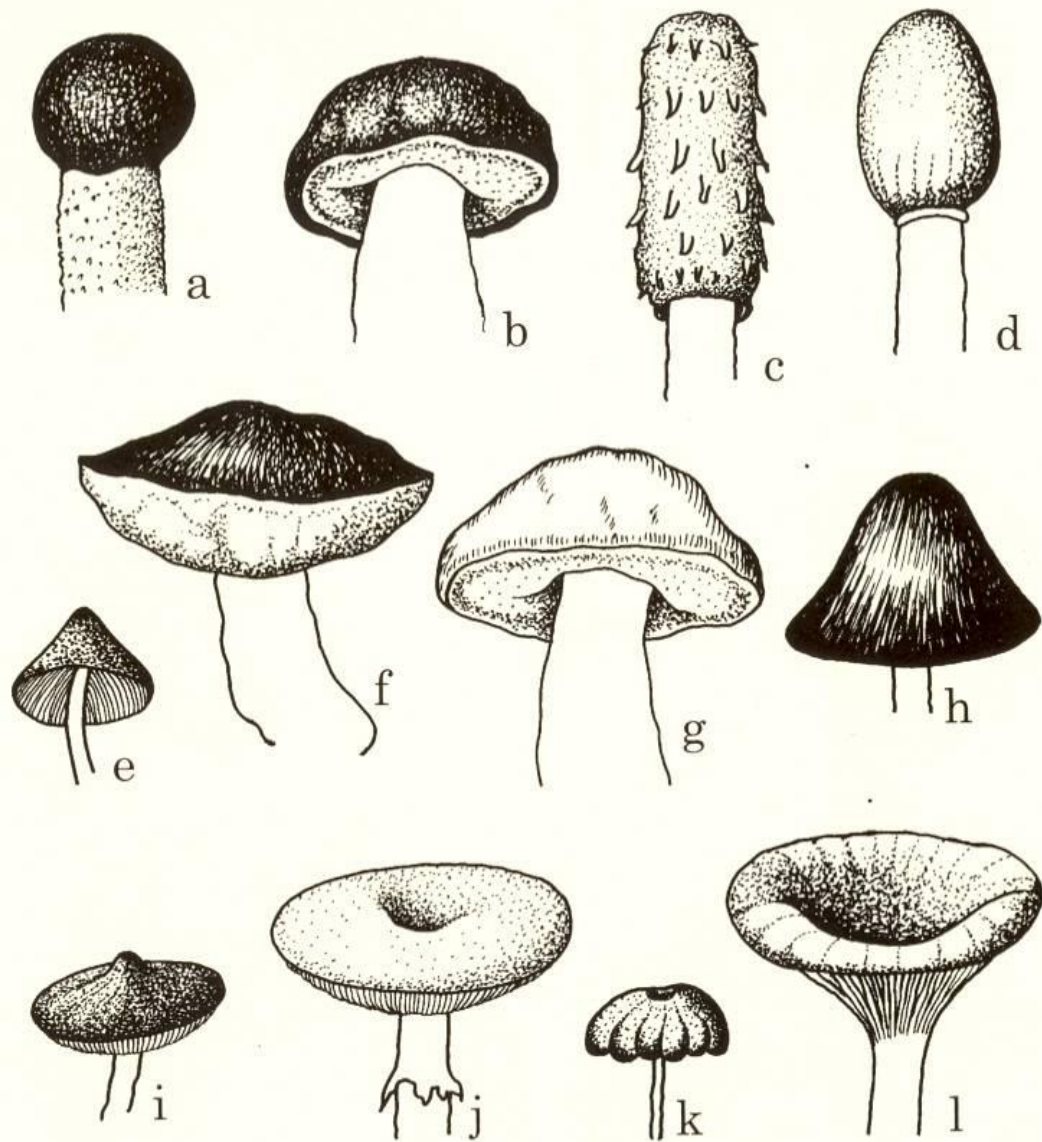
plochý, v strede
vtlačený

miskovitý

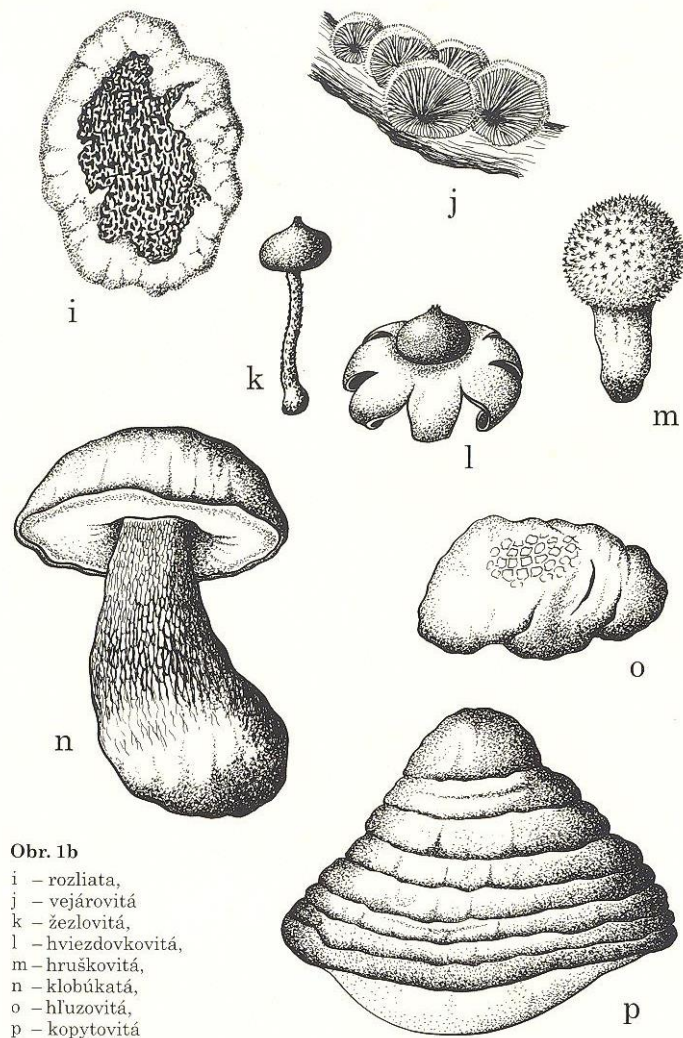
plástovitý

Obr. 2

Tvary klobúka:

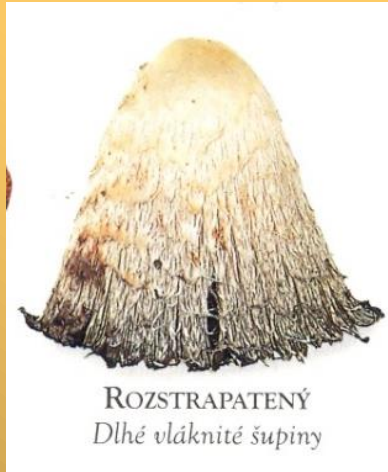
a – guľovitý, b – polguľovitý, c – valcovitý, d – vajcovitý, e – kužeľovitý, f – vankušovitý, g – klenutý, h – zvonovitý, i – plochý s hrbolom, j – plochý, v strede vtlačený, k – dáždňikovitý, l – lievikovitý

Obr. 1b

i – rozliata,
j – vejárovitá
k – železovitá,
l – hviezdovkovitá,
m – hrúškovitá,
n – klobúkatá,
o – hluzovitá,
p – kopytovitá

OKRAJ KLOBÚKA

- rovný
- s pásikom (pruhom)

zvlínený

laločnatý

ryhovaný

rozpukaný

POVRCH KLOBÚKA (PLODNICE)

- hladký
- pomúčený
- slizovitý
- lepkavý
- lúčovitý
- koncentrický
- šupinatý
- ťakatý
- so zvyškami plachtičky

slizovitý

KONCENTRICKÉ ZÓNY
Zóny sú dôsledkom
nepravidelného rastu

LEPKAVÝ
Pokožka klobúka je pokrytá
lepkavou vrstvičkou

S VOLNÝMI ŠUPINAMI
Odstrániteľné šupiny -
zvyšky plachtičky

ŠUPINATÝ
Klobúk má na povrchu
šupiny

RADIÁLNE RYHOVANÝ
Ryhy sú väčšinou obrazom
lúpeňov presvitajúcich cez
tenko mäsitý klobúk

políčkovito rozpukaná

vláknito šupinatá

škridlicovito
šupinatá

bradavičnatá alebo
zo zvyškami plachtičky

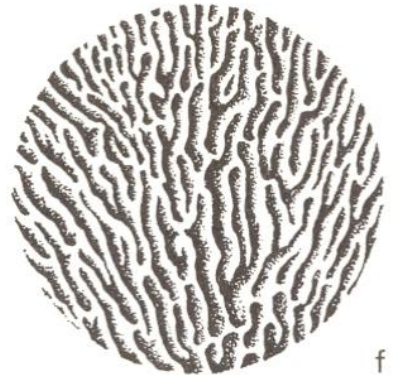
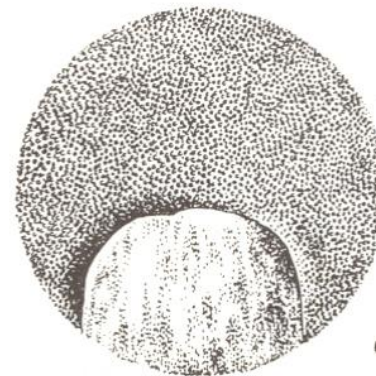
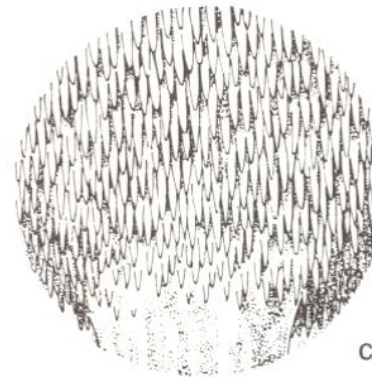
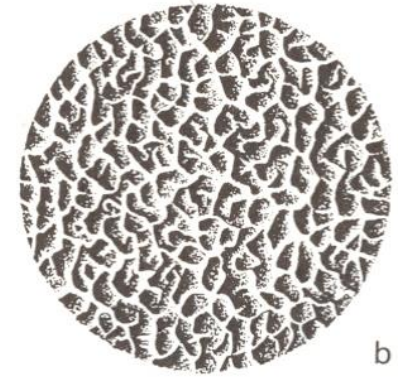

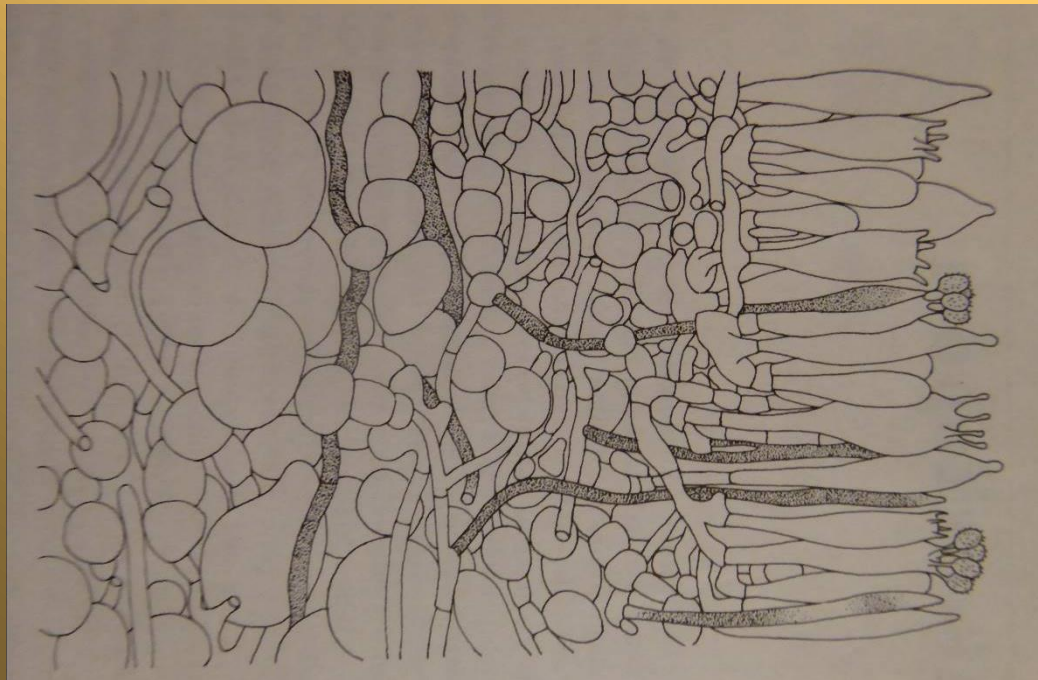
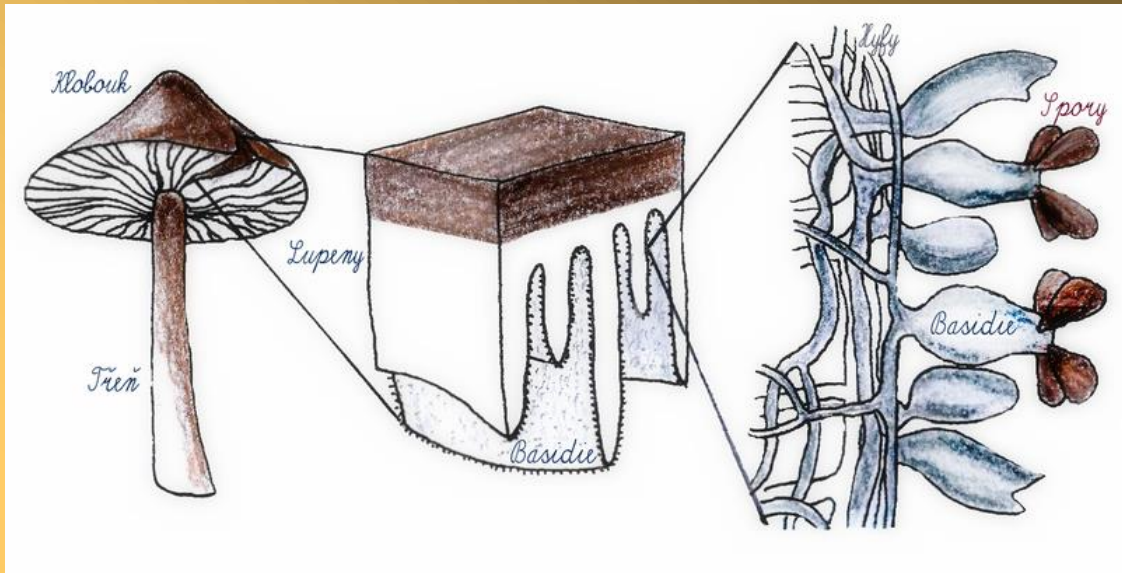
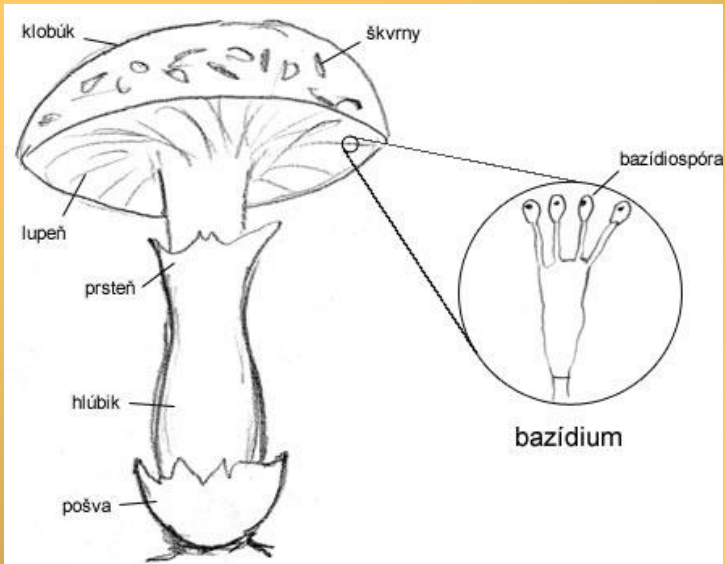
HYMENOFÓR

- hladký (rozliaty)
- vráskovaný, rozpukaný
- ostnatý, ihličkový
- lupeňovitý, lamelovitý
- rúrkovitý
- labirintovitý

chlpatica jednofarebná
Cerrena unicolor

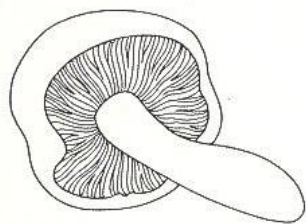

REZ LUPEŇOM

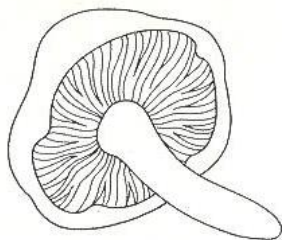
- bazídiá so sterigmami
- kyjačikové bazidioly
- cystidy (pričnievajúce)
- mliečnice
- guľovité sféroocyty

PÓRY A LUPENE

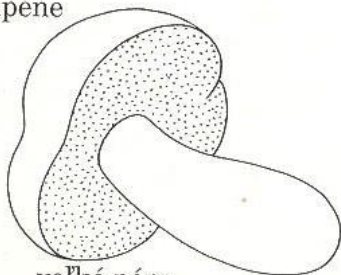
Lupene a póry

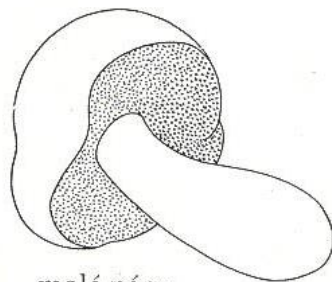
husté lupene

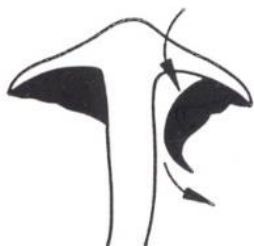
riedke lupene

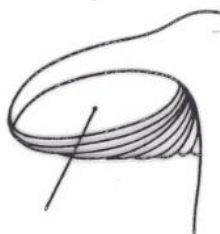
veľké póry

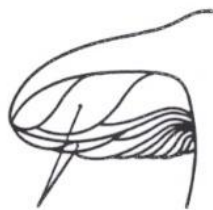
malé póry

ľahko oddeliteľné

nevystriedané

vystriedané

husté

riedke

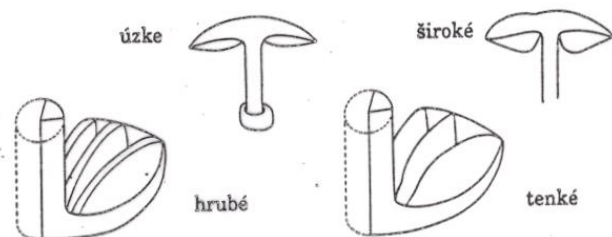
vidlicovito delené

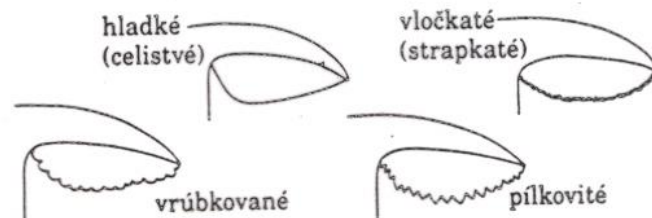
priečne pospájané lišty

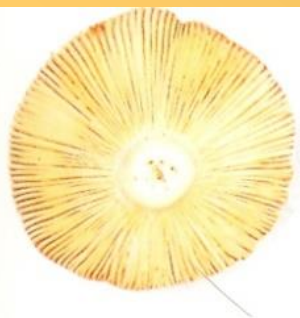
Tvary lupenôv

Tvar lupenôv lupenôvitých húb

Tvary ostria lupenôv

ROVNAKÉ

Všetky lupene majú plnú dĺžku

ROZLIČNÉ DĹŽKY

Lupene s plnou dĺžkou sa striedajú s krátkymi lupienkami

VIDLICOVITÉ

K okraju sa lupene vidlicovite štiepia

HUSTÉ

Lupene sú tesne vedľa seba

RIEDKE

Lupene sú ďaleko od seba

SPOJENÉ DO GOLIERIKA

Lupene sa spájajú do voľného golierika okolo hlúbika

LŮCOVITÉ

Lupene sa rozširujú od okraja klobúka

OSTNE

Viac alebo menej hrotnaté ostne na spodnej strane

PÓRY

Na spodnej strane sú rúrky, póry sú ich otvory

TVARY LUPEŇOV

Klobúkaté alebo konzolovité plodnice majú výtrusorodú vrstvu na spodnej strane. Môže pokrývať lupene, ostne alebo povrch dutiny rúrok – ich otvory sú viditeľné ako póry – alebo môže byť hladká. Preto je dôležité preskúmať spodok klobúka. Mnohé huby vyzerajú zhora ako lupenaté, ale ak ich otočíte, uvidíte ostne, rúrky alebo hladký povrch. Pri určovaní lupenatých húb zistíte, ako sa lupene rozbiehajú od miesta pripojenia klobúka k hlúbiku.

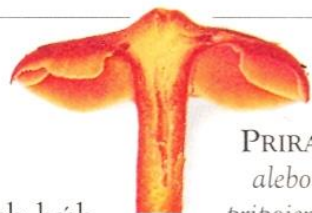

LABYRINTOVÝ HYMENOFOR

Drevnaté, vetviace sa plôšky, pokryté hyménium

PRIEREZY LUPEŇOV

Pri rozlišovaní lupenatých húb sú veľmi dôležité aj také malé detaily, ako je spôsob pripojenia lupenov k hlúbiku, alebo či sú voľné. Niekedy je pripojenie lupenov vo všetkých druhoch jedného rodu rovnaké.

PRIKRASTENÉ
alebo široko
pripojené lupene

PRIPOJENÉ
alebo úzko
pripojené lupene

SO ZÚBKOM
Lupene sú
zúbkom
pripojené

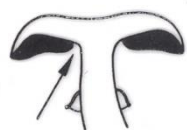
VOLNÉ
Nespojené
s hlúbikom

ZBIEHAJÚCE
Lupene zbiehajú
po hlúbiku na istú
vzdialenosť

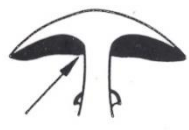
**ZÚBKOM
VYKROJENÉ**
Lupene sú
konkávne a majú
pri hlúbiku zúbok

voľné, neprirastené
k hlúbiku

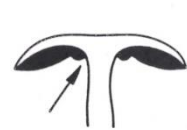
úzko pripojené

široko pripojené
PRIKRASTENÉ

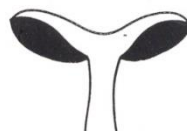
zúbkom zbiehajúce

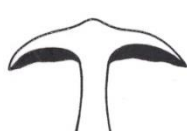
golierovito zrastené

hlboko zbiehajúce

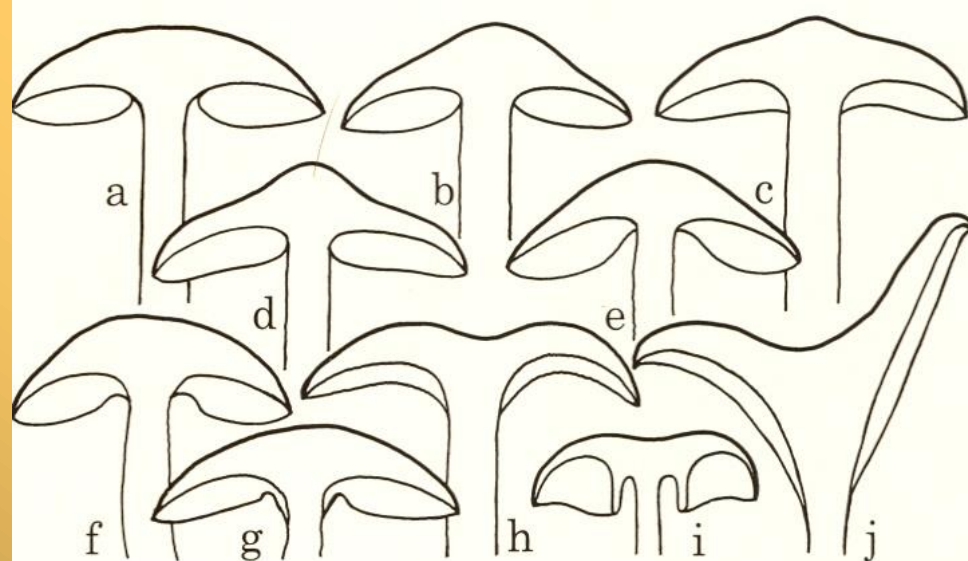
široké

úzke

ostrie pilkaté
a zvlínené

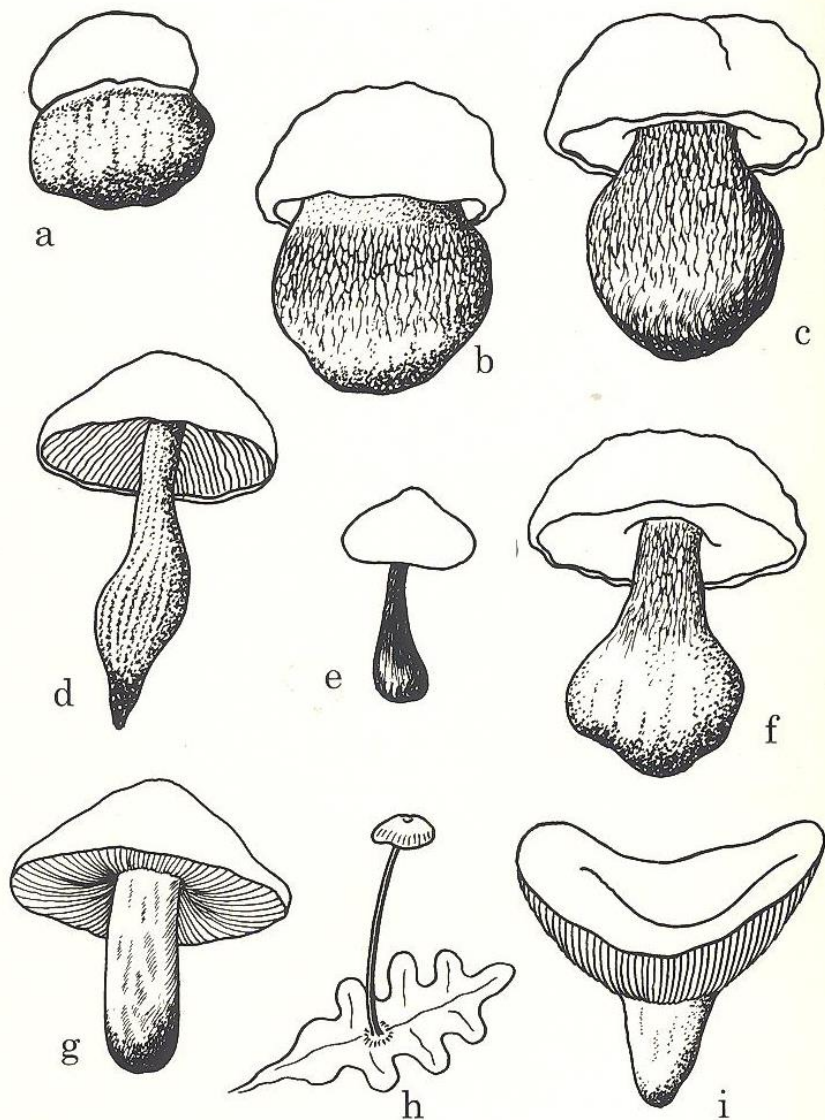

Obr. 4

Druhy pripojenia lupenov na hlúbik:

a – odsadené, b – voľné, c – prirastené, široko pripojené, d – zaoblene pripojené, e – vykrojené, f – zúbkom vykrojené, g – zúbkom zbiehavé, h – zbiehavé, i – spojené s golierikom, j – hlboko zbiehavé

TVARY HLÚBIKA

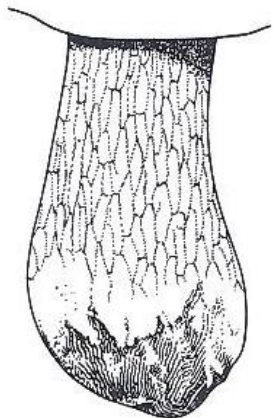

Obr. 3
Tvary hlúbika:
a – kuželovitý, b – súdkovitý, c – bruškátý, d – vretenovitý, e – valcovitý,
dolu zhrubnutý, f – kyjakovitý, g – valcovitý, h – nitovitý, i – obráteno kuželovitý

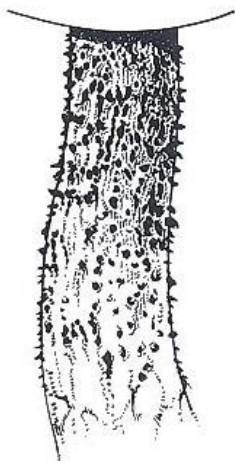
Rozličné tvary hlúbika rúrkovitých a lupeňovitých húb

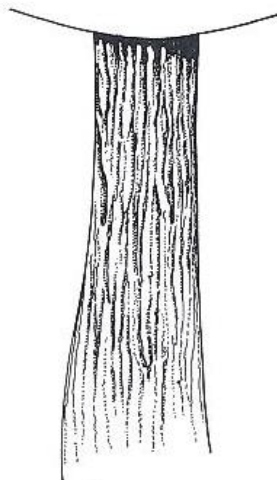
Povrch hlúbika

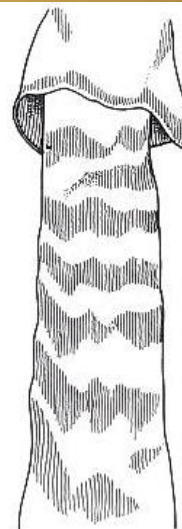
sieťovitý

šupinkatý

vrastene vláknitý

hadovito zobený

- hladký
- slizký
- ryhovaný
- šupinatý
- s prstencom

Dôležitá je aj prípadná prítomnosť prsteňa alebo vláknitej zóny.

kožovitý prsteň

vláknitá zóna

vystupujúci

ovisnutý

komplexný

- s dvojitým prstencom
- s voľným prstencom
- ryhovaný
- hladký

Muchotrávka červenkastá
Amanita rubescens

Bedlička ostrošupinatá
Echinoderma asperum
jedovatá huba

Bedľa vysoká (*Macrolepiota procera*)

TVARY HLÚBIKOV

Zistite veľkosť a tvar hlúbika, ak nejaký je. Dôležitá je aj prítomnosť alebo chýbanie prsteňa, pošvy alebo plachtičky – viditeľnej napr. ako jemné vlákna na pavučinovcoch. Dotykom zistite, či je hlúbik suchý, slizký alebo lepkavý. Rozkrojte ho po dĺžke a všimnite si, či je plný, dutý, alebo sú v ňom komôrky.

ZUŽUJÚCI SA K BÁZE
Hlúbik sa postupne zužuje k báze

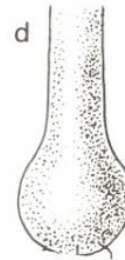
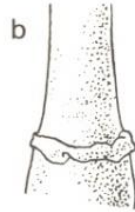
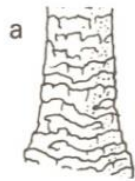
KYJAKOVITÝ
Zhrubnutá báza

KOREŇUJÚCI
Báza hlúbika koreňuje v pôde

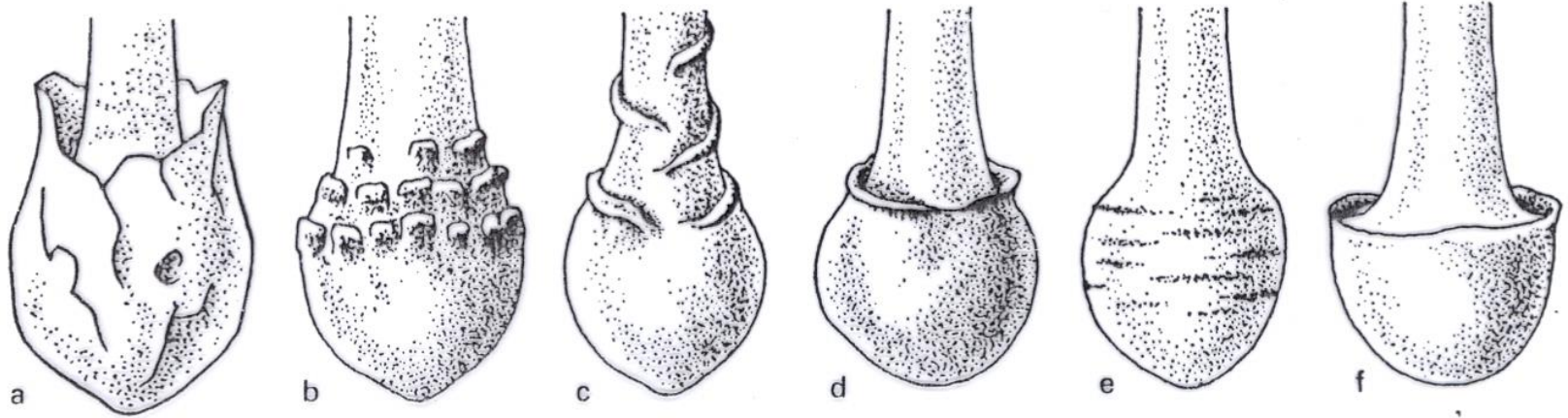
PRSTEŇ A POŠVA
V hornej časti hlúbika je prsteň a na báze pošva

6. Rozličné tvary bázy hlúbika:
a – s prstencovými pásikmi;
b – hľuzovitý s golierikovitým prstencom;

c – vretenovito predĺžený a zakoreňujúci;
d – guľovito zhrubnutý; e – vretenovito repovitý;
f – s blanitou pošvou; g – s odsadenou hľuzou

Báza hlúbika

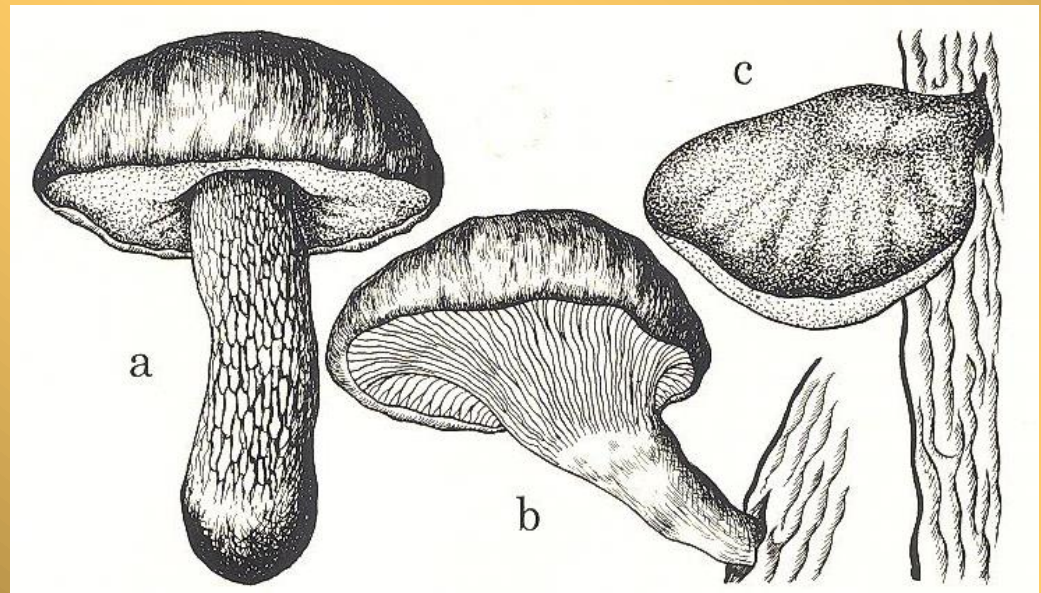

27. Báza hlúbika niektorých muchotrávok (*Amanita*):
a – muchotrávka zelená (*A. phalloides*); b – muchotrávka červená (*A. muscaria*); c – muchotrávka tigrovaná

(*A. pantherina*); d – muchotrávka slamovožltá (*A. gemmata*);
e – muchotrávka červenkastá (*A. rubescens*); f – muchotrávka citrónovožltá (*A. citrina*)

Pripojenie hlúbika ku klobúku:

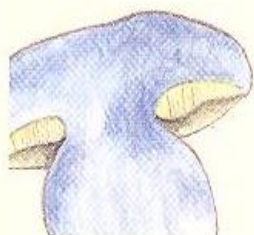
- a. stredový (centrálny)
- b. mimostredový (excentrický)
- c. bočný (laterálny)

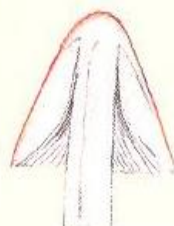
DUŽINA PLODNICE

Dužina

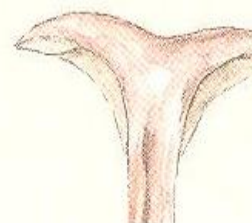
Po rozrezaní huby sa môže zmeniť sfarbenie dužiny. Rýdziky a niektoré prilbičky roní mliečnu šťavu, ktorá môže mať rôzny nádych. Dôležité znaky sú aj vôňa a chuť (chuťovú vzorku vypluť!). Vône sa prejavujú často oneskorene, v uzatvorenej nádobe a chladnom počasí sa niekedy nedajú vnímať.

modrejúca

černejúca

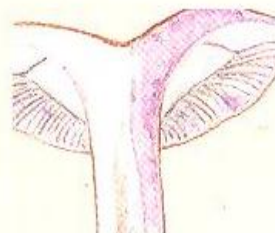
červenejúca

bielomliečna

oranžovomliečna

fialovomliečna

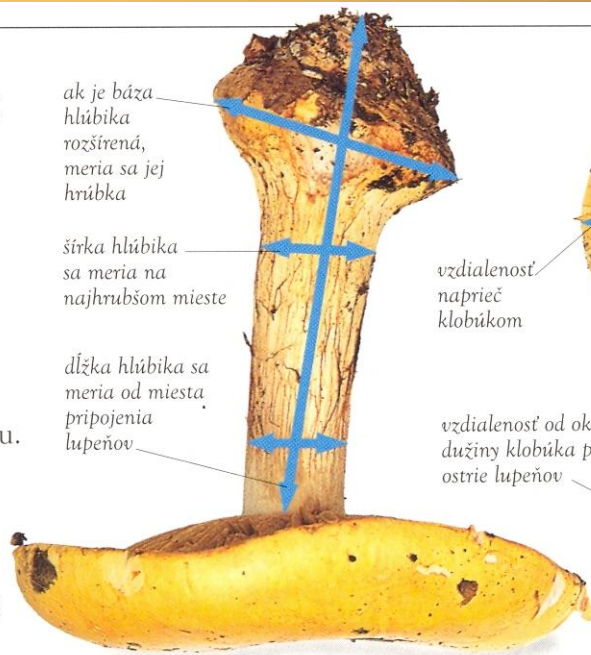
MERANIE PLODNÍC

Veľkosť plodníc veľmi kolíše podľa prostredia, kvality substrátu a iných faktorov, no rozhodne je dôležitým identifikačným znakom. Lupenaté huby a väčšina konzolovitých sa dajú ľahko zmerať (pozri vpravo) pravítkom alebo meracou páskou. Oveľa ťažšie, ale aj menej dôležité je meranie rozliatych plodníc, ako má chrastavka (*Coniophora*, s. 58) a pevník (*Stereum*, s. 57), ktorých kožovité plodnice sú rozliate po povrchu substrátu.

ak je báza hlúbika rozšírená, meria sa jej hrúbka

šírka hlúbika sa meria na najhrubšom mieste

dĺžka hlúbika sa meria od miesta pripojenia lupeňov

vzdialenosť naprieč klobúkom

vzdialenosť od okraja dužiny klobúka po ostrie lupeňov

PRIEMER KLOBÚKA

VÝŠKA LUPEŇOV

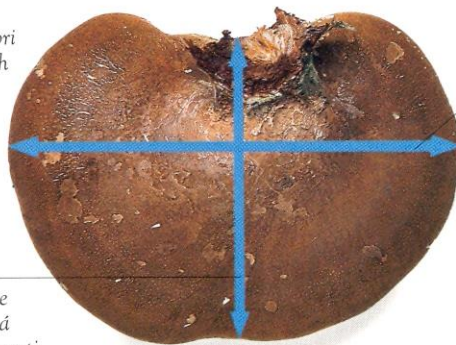
DĹŽKA A ŠÍRKA HLÚBIKA

výška je dôležitá pri lupenatých hubách s kuželovitými klobúkmi

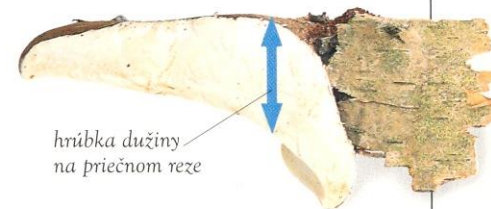
VÝŠKA KLOBÚKA

hlbka plodnice sa rovná vzdialenosti od substrátu

HĽBKA A ŠÍRKA KONZOLOVITÝCH HÚB

šírka plodnice, meraná v najširšej časti, ktorá je paralelná so substrátom

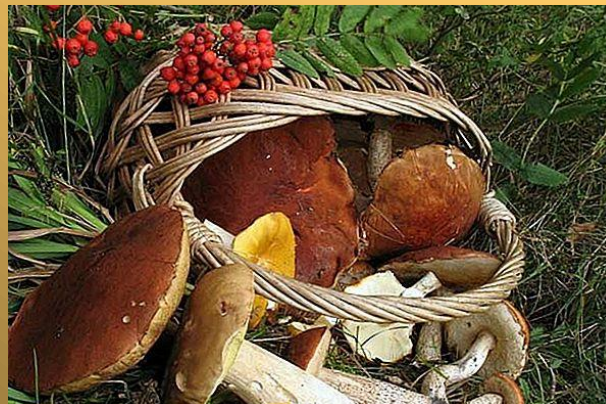

hrúbka dužiny na priečnom reze

HRÚBKA KONZOLOVITEJ PLODNICE

ORGANOLEPTICKÉ VLASTNOSTI

- chuť
- vůňa
- vzhľad
- farba

FARBA VÝTRUSOV

Ak chceme zistiť skutočnú farbu výtrusov, musíme ich mať v hrubej vrstve a prezeráť ich v prirodzenom svetle. Farba výtrusov sa kategorizuje takto: ružová až červená, okrová až hlinová, hrdzavohnedá, purpurovohnedá, čierna, biela až krémová. Niektoré lupenaté huby sú výnimkou: bedľovka zelenovýtrusná (*Chlorophyllum molybdites*, s. 139) má zelené výtrusy. V rámci rodu sa farba výtrusov líši len málo, napr. všetky druhy rodu pečiarika (*Agaricus*) majú výtrusy takmer čierne.

RUŽOVKASTÁ AŽ ČERVENÁ

OKROVÁ AŽ HLINOVÁ

HRDZAVOHNEDÁ

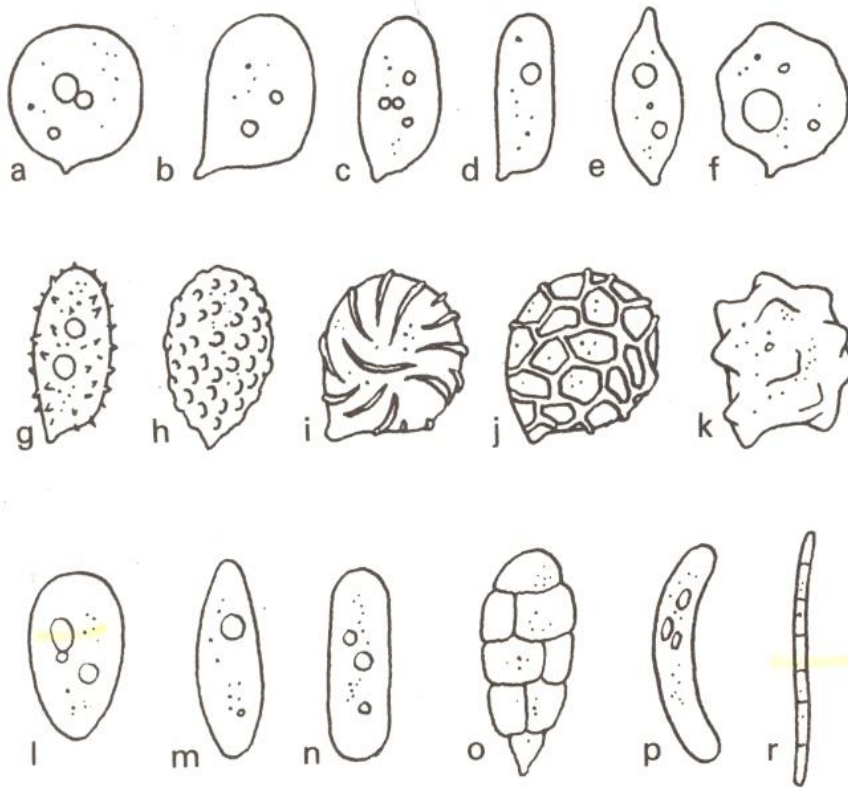
PURPUROVOHNEDÁ

ČIERNA

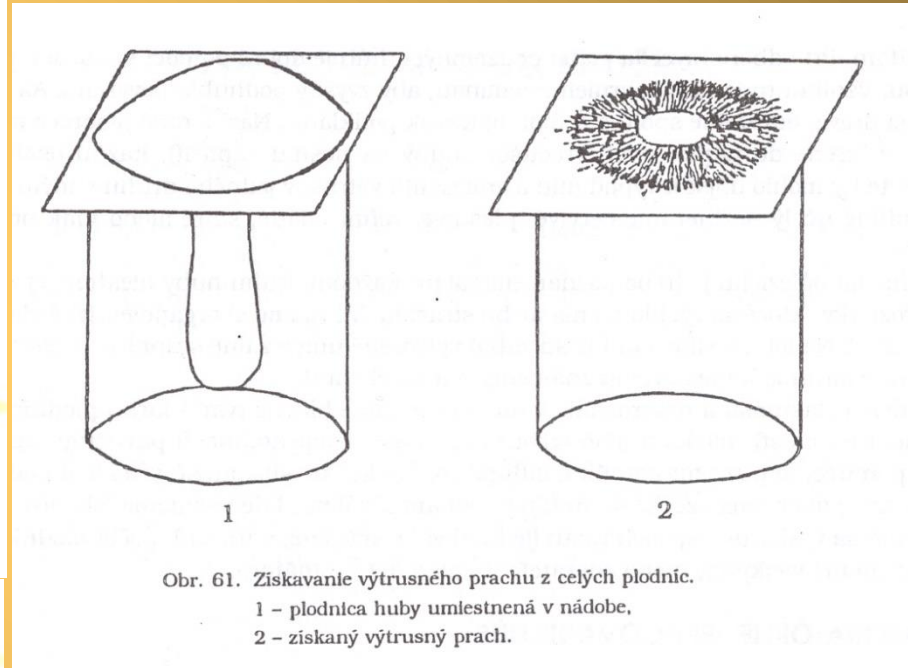

BIELA AŽ KRÉMOVÁ

12. Rozličné typy výtrusov a ornamentiky:

a – guľovitý; *b* – vajcovitý s apikulom; *c* – elipsoidný;
d – valcovitý; *e* – elipsoidno vretenovitý; *f* – hranatý;
g – ostnatý; *h* – bradavičnatý; *i* – hrebienkatý;
j – so siefkovitou ornamentikou; *k* – hrboľatý; *l* – vajcovitý
 bez apikula; *m* – nepravidelne vretenovitý; *n* – valcovito
 oválny; *o* – rozdelený priečnymi a pozdĺžnymi priehradkami
 (murálny); *p* – alantoidný (klobásovitý);
r – priečne priehradkovaný a vláknitý

Obr. 61. Získavanie výtrusného prachu z celých plodníc.

1 – plodnica huby umiestnená v nádobe,

2 – získaný výtrusný prach.

VŠETKY HUBY SÚ JEDLÉ...

... NIEKTORÉ LEN RAZ

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ A PEKNÝ DEŇ